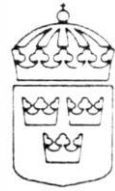

Motion till riksdagen

1989/90:Sk393

av Lars Werner m.fl. (vpk)

En rättvis skattereform

Mot.
1989/90
Sk393–395

Sverige behöver en skattereform för rättvisa. Regeringen har genom en upp-
görrelse med folkpartiet tagit steg i motsatt riktning.

Genom flera skattebeslut under 1980-talet har de bäst ställda gynnats i
skattepolitiken. Ett nytt sådant steg togs den 15 december 1989 genom riks-
dagens beslut om inkomstskatten för 1990.

Ett än mer genomgripande skattebeslut väntas under våren 1990. Rege-
ringen avser att lägga en proposition angående detta den 2 april 1990. Om
regeringen då lägger en proposition enligt den överenskommelse som träf-
fats mellan socialdemokraterna och folkpartiet, och riksdagsmajoriteten till-
styrker en sådan proposition, så tas ett avgörande steg bort från principen
skatt efter bärkraft.

Vpk avser att lägga konkreta och mer detaljerade skatteförslag i samband
med den aviserade propositionen. Vpk intar en konstruktiv hållning i skatte-
frågan. Om regeringen är beredd att lyssna på kritiken mot skatteuppögrel-
sen med folkpartiet så är vpk berett stödja förändringar som skapar en bättre
fördelningspolitisk profil.

En rättvis skattereform

I denna motion redovisar vpk principförslag om inriktning för en rättvis skat-
tereform. En reform för omfördelning från kapital och höginkomsttagare till
arbete och låginkomsttagare.

Reformbehovet

Det finns många skäl till en grundläggande skattereform. Skattesystemet
skall utjämna inkomst- och förmögenhetsklyftor. Det nuvarande skattesys-
temet skall enligt teorin göra detta, bl.a. genom progressiva skalor för in-
komstbeskattningen. Vpk slår vakt om ett progressivt skattesystem.

I praktiken är progressionen i dagens skattesystem kraftigt urholkad.
Många höginkomsttagare betalar i praktiken inte större andel av sin inkomst
i skatt än de som har låga eller normala inkomster. En del höginkomsttagare,
s.k. nolltaxerare, betalar ingen skatt alls.

Den genomsnittliga skatten för de flesta ligger runt 30 %. Verkliga högin-
komsttagare ligger på drygt 40 %. Hushåll med stora förmögenheter ligger
inte på mer än ca 37 % i skatt av disponibel inkomst.

Kapitalbeskattningen av personliga förmögenheter fungerar i realiteten som en negativ skatt. Genom avdrag och olikformigheter i skattesystemet ger kapitalbeskattningen ett underskott på ca 5 miljarder.

Nuvarande regler för beskattning av aktier och realisationsvinster ger möjlighet till såväl formellt laglig skatteplanering som avancerade manipulationer och rent skattefusk. Några inslag i denna karusell är handel med för-lust- och skalbolag, kommanditbolag, utdelningsfonder, etc.

I en genomgång av Riksskatteverket undersökte verket aktieförsäljningar som gav en vinst på 900 milj. kr. Genom formellt lagliga transaktioner reducerades detta till ett skatteunderlag på 15 milj. kr. (Skatteutskottets betänkande 1988/89:SkUI6 s. 27)

Även andra inslag i skattesystemet fungerar regressivt, dvs det tvingar låg-inkomsttagare att betala en högre skatteandel.

Momsen

I merparten länder med mervärdeskatt eller omsättningskatt så minskas skattesatsen för livsmedel och vissa andra basvaror. Detta för att minska skatteuttaget för människor med låga inkomster. I Sverige är momsen generell, dvs lika hög på mat som på kapitalvaror och lyxbetonade produkter.

I Västeuropa har EG utfärdat direktiv som säger att momsen bör vara generell men att följande områden kan undantagas: sjukvård, social omvårdnad, utbildning, kultur, idrott, transporter, fast egendom (hyra) samt bank- och försäkringsverksamhet.

Vad gäller nivån har EG-kommissionen föreslagit ett system med två intervaller, en standardsats mellan 14 och 20 % och en reducerad sats mellan 4 och 9 %. Den reducerade skattesatsen skall enligt förslaget omfatta livsmedel – med undantag av alkoholhaltiga drycker –, energi för belysning och uppvärmning, vattenleveranser, läkemedel, böcker, tidningar och periodiska tidskrifter samt persontransporter. (Se SOU 1989:35, sid 151 och 141.)

Av fördelningspolitiska skäl har vpk länge krävt att momsen på mat skall reduceras för att på sikt slopas. Det finns inget egenvärde i att anpassa svenska skatteregler till rekommendationer inom EG, men det som är tekniskt möjligt inom EG bör också vara det i Sverige.

Företagsbeskattningen

En etablerad ståndpunkt i andra länder¹ är att företagsbeskattning främst slår mot företag samt kapitalägare dvs aktieägare. Det finns också ett rakt samband mellan höga inkomster och kapitaltillgångar.

I Sverige är den effektiva företagsbeskattningen internationellt sett låg, framförallt för de stora börsnoterade företagen. SCB har mätt den betalda skatten som andel av resultat före dispositioner i svensk respektive utländsk koncernandel för de 17 största internationella svenska företagen. I Sverige

¹"In the short run ... an increase in the corporate tax is paid by the corporation. ... As owners of the corporation the stockholders bear the full tax. all owners of capital bear virtually all of the tax in the long run Owners of capital may bear slightly more or less than 100 percent of the tax". Källa: Expertrapport till USA:s kongress, maj 1985 "Revising the Corporate Income Tax", sid 49 ff.

pendlar denna skatteandel mellan 8–15 % medan den ligger på 40–60 % i utlandet. (Industripolitisk årsbok från industridepartementet.)

I samma källa redovisas att nettovinstmarginalen för de 17 största utlandsetablerade företagen ligger högre i Sverige än för den utländska delen.

Under lång tid har vinsterna varit mycket goda i näringslivet. Näringslivets samlade bruttovinstöverskott låg 1988 på 315,9 miljarder kronor (SCB nationalräkenskaper). Detta goda vinstläge gäller inte minst industrin.

Den reala räntabiliteten på eget kapital har under de senaste åren pendlat kring 10 %. För att återfinna lika höga värden måste man gå tillbaka till slutet av 1950-talet de likvida medlen fördubblats sedan 1970-talet, räknat i fasta priser. Under 1988 motsvarade de likvida medlen det samlade investeringsbeloppet under de tre åren 1986-1988. (Preliminär nationalbudget för 1990 s. 30, ang industrin.)

Den svenska bolagsskatten gav budgetåret 1987/88 ett begränsat bidrag på 23 miljarder kronor till samhället. Det var ungefär lika mycket som företagen lade ut på reklam eller tjänsteresor.

Vpk har föreslagit att sänkt skatt på arbetsinkomster delvis skulle finansieras med ökad skatt på företag och produktion.

Detta har skatteutredningarna och hittills även regeringen avvisat. Utredningen om Reformerad inkomstbeskattning, RINK, skrev i sitt betänkande "I många andra länder har skattereformer delvis finansierats genom ökad företagsbeskattning inte bara på lång sikt genom en mera välfungerande ekonomi utan även på kort sikt. Den av oss föreslagna skattereformen har dock ej denna inriktning..." (RINK I, s. 85)

Förslaget till nytt system för företagsbeskattningen, från Utredningen om reformerad företagsbeskattning URF, kommer ytterligare att sänka det effektiva skatteuttaget, och detta trots den breddade skattebasen. Förslaget presenterades under följande rubrik i tidningen Från Riksdag och Departement: Västeuropas lägsta bolagsskatt.

Under 1989 uppstod en positiv engångseffekt på ca 2 miljarder kronor från upplösta reserver, men redan året därpå ändras bilden. Riksrevisionsverket skriver i sin inkomstberäkning för budgetåret 1990/91, följande ang bolagsskatten:

För inkomståret 1990 kan skatteintäkterna beräknas minska med ca 2,5 miljarder kronor jämfört med oförändrade regler. Minskningen beror främst på att de föreslagna basbreddningarna detta år inte fullt ut kan kompensera för sänkningen av inkomstkattesatsen. (RRV inkomstberäkning hösten 1989, s. 45)

Denna bedömning görs också i en genomgång på Svenska Dagbladets handels- och ekonomisida.

När nu skatteutredningen utöver sänkt skattesats, valt att skapa nya typer av reserver och dessutom behålla överavskrivningarna borde detta rimligtvis innebära att huvuddelen av de börsnoterade industriföretagen i framtiden kommer att betala lägre skatt än i dag.

Slutsatsen av ovanstående beräkningar blir att det nya skattesystemet ser ut att leda till nästan en halvering av tillverkande börsföretags betalda skatt samtidigt som det är svårt att se att någon bransch skulle drabbas av en faktisk skatteökning."

(Citat Svenska Dagbladet 1989-06-18, art. av Peter Malmqvist)

Den statliga inkomstskatten är progressiv dvs. den stiger med ökad inkomst. Den kommunala inkomstskatten är proportionell, dvs. skatten tas ut med samma procentsats oavsett inkomst. För alla hushåll i normala inkomstlagen är kommunalskatten mycket tyngre än den statliga skatten.

Kommunalskatterna varierar dessutom kraftigt mellan olika kommuner. I kommuner där inkomsterna ligger över genomsnittet ligger kommunalskatten vanligen lägre än genomsnittet. Spännvidden ligger runt 7 kr. mellan högsta och lägsta skatteuttag, dvs. en skillnad på 7 %.

I disponibel inkomst gör detta stora skillnader för ett hushåll. Enligt en undersökning i tidningen Dagens industri kan kommunalskatter och avgifter betyda en skillnad på ca 19 000 kr. för en tvåbarnsfamilj beroende på i vilken kommun man bor.

Reformbehov: sammanfattning

I Sverige beskattas kapitaltillgångar och företag lågt, medan skatten på arbete är betydligt högre. Redan måttliga inkomster beskattas efter en skattesats som gör att marginaleffekten, dvs. skattedelen av en inkomstökning, blir påtaglig. Orsaken till detta är dock främst de höga kommunalskatterna. Skevheter och olikformigheter i skattesystemet gör att progressionen sätts ur spel.

Vpk:s skatteprinciper

Vpk verkar för skatt efter bärkraft. Detta förutsätter ett progressivt skattesystem så att höga inkomster träffas av ett högre skatteuttag än låga inkomster.

Vpk verkar för en verklig skatterevolution. Grundlinjerna för ett sådant system uttrycktes redan i vpk:s skattemotion januari 1989: "minskade bördor på lönearbete och väsentligt ökade på arbetsfria inkomster (kapital och spekulationsinkomster)".

Därför arbetar vpk för

- Ökad skatt på produktionen. Ökad bolagsbeskattning, i riktning mot skatt på företagets nyttjande av produktionsfaktorer. dvs. PROMS.
- Ett reformerat kommunalskattesystem, kommunalskatterna skall utjämnas, och pressas ned genom ett rättvisare statsbidragssystem.
- Mindre skatt på arbete. Progressiva inkomstskatter, sänkt marginaleffekt för låga och normala inkomster, oförändrade marginalskafter för verkliga höginkomsttagare. Ett riktmärke bör vara att normala löntagare inte träffas av en högre marginaleffekt än ca 50 %. För verkliga höginkomsttagare anser vpk att en marginalskafter mellan 70-75 % är rimlig.
- Ökad skatt på kapital. Kapitalinkomster skall beskattas progressivt. och aldrig lägre än rena löneinkomster. En övergång till real kapitalbeskattning bör prövas i enlighet med de tankegångar som lades fram av utredningen om en inflationskorrigerad kapitalbeskattning, IBU.
- Differentierade indirekta skatter. Lägre skatt på basvaror. Slopade matoms. Uttaget av indirekta skatterna kan då breddas, t.ex. moms även på finansiella tjänster.

- Miljöinriktad energibeskattnng genom punktskatter och slopad moms på energiområdet.
- En ansvarsfull och rättvis finansiering. En skattereform måste finansieras fullt ut. Vpk avvisar s.k. dynamiska effekter som finansieringskälla.

Vpk föreslår att riksdagen ger regeringen till känna att en proposition om en skatteomläggning för 1991 skall utgå från ovanstående principer.

Skatteutredningarna

Redan 1987 tillsattes en rad skatteutredningar, bl.a. utredningen om Reformerad inkomstbeskattnng, RINK. Utredningarna arbetade dock i tysthet.

Till valet 1988 utsattes folkpartiet för från kritik för sin skattepolitik, inte minst från socialdemokraterna. Några månader senare fick dock utredningarna direktiv från regeringen att ta fram förslag som låg nära det alternativ som folkpartiet lanserat och förlorat valet på.

Utredningarna lade fram sina förslag sommaren 1989. Förslagen behöver inte upprepas i denna motion, men grovt sett så innebar de en övergång från direkt till indirekt beskattning, kraftigt sänkta marginalskatter, och bredade skattebaser.

Vpk:s reservation

Vpk:s representant i RINK föreslog istället "en skatt i produktionsledet som i huvudsak ersätter kommunalskatten. Tills detta är genomfört kan istället en skattereduktion ges med exempelvis 10 procentenheter, motsvarande en tredjedel av nuvarande kommunalskatt" (Vpk reservation s. 248)

I reservationen redovisades alternativ med en kommunalskatt på 5 kr., och en lägsta respektive högsta statsskatt på 15 respektive 65 %. Den högsta statsskatten skulle inträda vid 300 000 kr. i 1991 års penningvärde. En högsta marginaleffekt på 70 %.

Vpk i oktober 1989

RINK:s förslag röntte en omfattande kritik. Många påvisade att förslaget ledde till skattehöjningar för låginkomsttagare, samtidigt som höginkomsttagarna fick stora skattelättnader.

Regeringen valde trots detta att forcera frågan. Innan någon hade haft möjlighet att i detalj studera remissvaren så kallade regeringen till överläggningar i syfte att tidigarelägga skattereformen. Det måste ifrågasättas om inte syftet med detta handlingsätt var att undandra förslaget från en fortsatt debatt och kritik.

Vpk redovisade ett alternativ som byggde på principerna från RINK-reservationen. Vpk föreslog att statsskatten skulle träda in redan från 180 000 kr., och i stället för utredningens maximala 50 % i inkomstskatt föreslog vpk 70 % vid 300 000 kr.

Vpk föreslog förbättrade statsbidrag till kommunerna, och avvisade en rad av de indirekta skattehöjningar och momsbreddningar som RINK föreslog.

Vpk föreslog att det bortfall som då uppstod bl.a. skulle finansieras med ökad skatt på bolag och kapital.

Utredningsförslagen utsattes för en omfattande fördelningskritik, bl.a. genom utredningar från LO och Statistiska Centralbyrån.

I LO-utredningen påvisade man att 29 % av alla hushåll skulle förlora på RINK:s förslag. Hela 41 % av löntagarna skulle förlora enligt LO-rapporten. Enligt LO låg brytpunkten för förlust vid inkomster under 125 000 kr.

Av SCB-studien framgick att 600 000 hushåll skulle förlora på RINK. I inkomstgruppen 300 000–400 000 kr. vinner 75 %, och i medeltal vinner man ca 7 000 kr. I inkomstgruppen mellan 50–100 000 kr. vinner endast 8 %, medan 33 % i gruppen förlorar. Enligt SCB fanns de flesta förlorarna bland låginkomsttagarna.

Resultaten låg i linje med vad som redan hade presenterats i två bilagortill RINK, dvs bilaga 8 och 17. Redan i dessa påtalades de fördelningspolitiska skevheterna i RINK.

— — — hushåll med hög bruttoinkomst per konsumtionsenhet ökar sin disponibla inkomst mest (Bil. 8 sid 4)

17 % av alla hushåll förlorar på RINK (Bil. 17 tabell 3.1, sid 15)

Förlorarna på skatteomläggningen är således de lågavlönade. I denna grupp är kvinnorna överrepresenterade, och en särskilt utsatt grupp är de deltidsarbetande kvinnorna.

Boendekostnaderna och skatteomläggningen

En anledning till att regeringens skatteomläggning slår felaktigt fördelningspolitiskt är att en betydande del finansieras via ökade boendekostnader.

Skatteomläggningen för 1990 finansierades till ca 40 % (10 miljarder kronor) med ökade boendekostnader, bl.a genom att momsbelägga energi, och moms på vatten-avlopp-sophämtning, etc.

För 1991 års samlade omläggning beräknar skatteutredningarna och regeringen att boendekostnaderna skall stiga med ca 12 %. De allmännyttiga bostadsföretagen hävdar att hyrorna på sikt stiger med mellan 17 till 23 %.

Den lägre ökningstakten ligger till grund för de flesta av de fördelningspolitiska utvärderingar som har gjorts. Det är dock troligt att de allmännyttiga företagens beräkning ligger sanningen närmast. Detta skulle ytterligare snedvrider de fördelningspolitiska konsekvenserna av den föreslagna omläggningen.

Dessa resultat borde ha lett till att RINK-förslaget ändrades för att uppnå en bättre fördelningsprofil.

Dynamiska effekter

För att få debet och kredit att gå ihop har utredningen kalkylerat med s.k. dynamiska effekter. Med detta menar utredningen att sänkta marginalskatter skall få människor att arbeta mera, och detta skall ge skatteinkomster som delvis finansierar den sänkta marginalskatten.

Utredningens egna experter har lämnat motstridiga rapporter om det överhuvudtaget kommer att skapas några påtagliga dynamiska effekter. Samma resonemang tillämpades i USA. Resultatet där blev ett gigantiskt

budgetunderskott. Tron på de dynamiska effekterna liknar drömmen om perpetuum mobile, evighetsmaskinen som genererar sin egen kraft.

I verkligheten så arbetar de flesta höginkomsttagare redan full tid. Bland de lågavlönade finns många deltidsarbetande, de kan möjligen öka sin arbetstid. De får dock en mycket liten skattesänkning av den sänkta marginalskatten. Alla får dock vara med och betala den breddade moms, samt andra skattehöjningar och basbreddningar.

Det är detta som gör att många lågavlönade förlorar på den skatteomläggning som regeringen och fp planerar att genomföra. För att minska förlusten kan lågavlönade tvingas att arbeta mera. Det är en möjlig dynamisk effekt, men inte genom morot utan genom piska.

Ett bättre skattesystem kan skapa bättre ekonomisk tillväxt, genom att begränsa transaktions- och spekulationsekonomin. Den tillväxten vill vpk bruka för att skapa en bättre välfärd för de breda grupperna.

Allt kalkylera med dynamiska effekter för att finansiera marginalska-
sänkningar som främst gynnar de bäst ställda är att låta låginkomsttagarna betala skattesänkningar för de rika.

Metalls ordförande Leif Blomqvist har sagt: "Dynamiska effekter det tror jag på när jag ser dom". Det är en betydligt rimligare hållning än regeringens hasard med finansieringen av en skatteomläggning.

Folkpartiets krav

I februari 1989 ställde folkpartiet fem krav på en skattereform.

1. Sänkt marginalsatt med ett tak på 50 %.
2. Inflationsskyddade skatteskalor.
3. Enhetlig kapitalbeskattning.
4. En i princip enhetlig mervärdesskatt.
5. Den sänkta inkomstskatten finansieras genom höjning av andra skatter.

Uppgörelsen mellan s och fp innebar att folkpartiet fick gehör för alla sina krav. Uppgörelsen innebär att de fördelningspolitiska skevheterna ligger kvar, och i vissa avseenden förstärks de t.o.m.

Regeringens uppgörelse

Under ett skede i överläggningarna tog regeringen ett steg åt vänster och lade ett bud om 55 % i skatt för inkomster över 200 000 kr. Vpk stödde detta förslag.

Regeringen valde dock att göra upp högerut med folkpartiet. Detta innebar att 50 % som högsta skatt lades fast. Folkpartiet kunde dessutom driva igenom en rad försämringar t.o.m gentemot RINK-förslaget. Dit hör bl.a. slopandet av taket för ränteavdragen, samt den minskade kapitalbeskattningen på pensionsfonderna, en skattebas som har en stark progressiv effekt, samt en sänkt förmögenhetsskatt.

En beskattning av pensionsförsäkringar enligt RINK skulle ha gett ett viktigt progressivt bidrag till finansieringen av skatteomläggningen. Enligt LO:s studie skulle denna skattehöjning betyda en ökad utgift på 113 kr. för personer i inkomstsiktet 100 000–125 000 kr. För personer i inkomstsiktet över

250 000 kr. innebar det en merkostnad på 2 158 kr. Samma förhållande råder i princip för de kollektiva pensionsfonderna, 226 kr. i det lägre skiktet och 2 968 kr. över 250 000 kr.

Dessa försämringar av RINK-förslaget motverkar och upphäver de fördelningspolitiska positiva effekter som det förhöjda grundavdraget i vissa inkomstskikt skulle ha kunnat medföra.

Mot. 1989/90
Sk393

Skatteomläggningen för 1990

Även riksdagens beslut om skatteomläggningen för 1990 medför fördelningspolitiska fel. Det framgår bl.a. av beräkningar som gjorts inom sparbanksföreningen och tidningen Veckans Affärer.

Sparbanksföreningens rapport 1990-01-10 säger: "Många hushåll bör vara inställda på en sänkt standard under 1990. De som framförallt drabbas i år är de som redan före 1990 hade små marginaler i sin ekonomi och de som gjort sin ekonomi beroende av de regler som hittills gällt. Visserligen sänks marginalskatterna vad avser den statliga skatten men samtidigt höjer många kommuner den kommunala skatten. Många kommuner har en kommunalskatt som överstiger 32 kr. Det är därför närmast vilseledande att beräkna olika hushållsekonomier på 30 % kommunalskatt."

Veckans affärer har låtit en konsultbyrå beräkna effekterna av skatteomläggningen och redovisar följande resultat i nr 3/90.

"Den överraskande sänkningen av marginalskatten redan 1990 med 7 procentenheter sätter sin prägel på årets VA-undersökning. Trots att priserna väntas öka med 8 % behöver höginkomsttagaren inte öka den nominella lönen före bibehållen standard. Låginkomsttagaren däremot måste höja sin lön eller öka sin arbetstid för att klara köpkraften. De högst avlönade skulle t.o.m. kunna sänka sin lön med ca 5% utan att sänka sin standard."

Anmärkningsvärt är att VA kan redovisa dessa resultat utan att beräkningen tagit full hänsyn till skattehöjningar vad gäller högre skatt på resor i tjänsten, höjd restaurangmoms, samt moms på energi, sophämtning och vatten, och höjd fastighetsskatt som ökar boendekostnaderna.

De ökade boendekostnaderna genom höjda skatter slår också mycket hårt mot lågavlönade, då de inte får någon motsvarande skattesänkning genom marginalskattesänkningen.

En fördelningspolitisk studie

Ovanstående resultat borde kompletteras med en officiell undersökning av såväl 90 som 91 års skatteomläggningar. Krav på en sådan fördelningspolitisk studie restes också i skatteutskottet av ledamöter från vpk, centern och miljöpartiet.

Detta förslag vann märkligt nog inte majoritet vare sig i utskottet eller i riksdagen. Det är märkligt då oavsett hur man ställer sig till skatteomläggningen så borde alla parter vara intresserade av en opartisk utvärdering. Ledamöterna från VPK, centern och miljöpartiet tvangs istället att reservera sig.

Riksdagen bör dock ompröva detta beslut och bifalla kravet på den fördelningspolitiska studie som restes i reservation 3 betänkande 1989/90 SkU10.

Hemställan

Mot. 1989/90

Sk393

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för en skattereform för år 1991,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en fördelningspolitisk utvärdering av skatteomläggningen åren 1990 och 1991.

Stockholm den 23 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars Bäckström (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Maggi Mikaelsson (vpk)